

Examensarbete

Grundnivå

Pedagogers förhållningssätt i möten med barnen på förskolan

En observations- och intervjustudie

Författare: Elin Pettersson & Maria Signal

Handledare: Lottie Lofors-Nyblom

Examinator: Stina Jeffner

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Kurskod: PG 2062

Poäng: 15 hp

Examinationsdatum: juni 2019

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract:

I förskolan sker ständiga möten mellan människor och den tidigare forskningen i vår studie visar att pedagoger med sitt förhållningssätt och sin kompetens avgör kvaliteten på verksamheten. I läroplanen för förskolan (Skolverket 2018, s. 6) lyfts det fram att de vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och att vi vuxna är viktiga förebilder för barnen. Syftet med vår studie är att synliggöra olika förhållningssätt, det vill säga attityder och agerande hos förskolans pedagoger i deras möten med barnen. För att uppnå vårt syfte använder vi oss av observationer och skriftliga intervjuer som metod. De frågeställningar som väglett oss i vår studie är: Vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna och vad anser pedagogerna själva kan påverka det egna förhållningssättet? Resultatet i studien visar att pedagogernas förhållningssätt i stor utsträckning kan ses som en god förebild till barnen där de är närvarande, lyhörda och engagerade i mötet med barnen. Något som påverkar pedagogernas förhållningssätt är enligt dem själva det egna måendet, aktuell arbetsbelastning och möjlig tid till reflektion.

Nyckelord: Förskola, förhållningssätt, interaktion/möten, pedagoger

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
Centrala begrepp.....	2
2. Syfte och frågeställningar	2
Syfte	2
Frågeställningar	2
3. Bakgrund.....	3
Förhållningssätt och barnsyn.....	3
En arbetsmiljöfråga	4
4. Tidigare forskning.....	5
Sökning av forskning.....	5
Förhållningssätt	5
Förskollärares praktiska handlande i mötet med barnen	5
Pedagogers fostran i mötet med barnen.....	6
Reflektion över det egna förhållningssättet.....	6
Möten som skapar en pedagogisk praktik	7
Pedagogers respons på barnens intentioner	8
5. Metod.....	8
Valet av metod.....	8
Genomförande	9
Urval.....	9
Bearbetning av data	10
Etiska riktlinjer	10
Reliabilitet och validitet	11
6. Teoriavsnitt	12
Barn är medmänniskor	12
Vuxna vet bättre	13
Barn är irrationella.....	13
Pedagogisk atmosfär.....	13
Samspelande atmosfär	14
Instabil atmosfär	14
Kontrollerande atmosfär.....	15
7. Resultat.....	15
Vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna?	15
Vad anser pedagogerna själva kan påverka det egna förhållningssättet?	19
8. Analys	20

Barn är medmänniskor	21
Vuxna vet bättre	21
Barn är irrationella.....	22
Pendlande mellan två teman: Barn är irrationella - Vuxna vet bättre.....	22
Samspelande atmosfär	23
Instabil och kontrollerande atmosfär.....	23
9. Diskussion	23
Metoddiskussion.....	24
Resultatdiskussion.....	25
Pedagogen som den goda förebilden.....	25
Den instruerande pedagogen	26
Den kontrollerande och styrande pedagogen.....	28
10. Slutsats.....	29
11. Förslag på fortsatt forskning.....	29
Källförteckning.....	31
Bilagor	33
Bilaga 1 – Informationsbrev	33
Bilaga 2 – Observationsschema	35
Bilaga 3 – Skriftlig intervju.....	36

1. Inledning

Under vår utbildning till förskollärare har vi under de år som gått kunnat se en skillnad i pedagogers förhållningssätt i mötet med barnen på förskolan. Vi har mött pedagoger vars förhållningssätt har varit som en förebild för oss då de i sitt möte med barnen visat bekräftelse, värme och en lyhördhet. Vi har även mött pedagoger vars förhållningssätt vi inte vill efterlikna där barnen inte blivit lyssnade på och där pedagogerna visat brist på förståelse och barnen har förminskats. Förhållningssättet kan visa hur en person förhåller sig till något eller ger uttryck för något, dvs hur en pedagog agerar socialt, verbalt eller psykologiskt. Ett förhållningssätt kan vara medvetet eller omedvetet och kan påverkas av olika faktorer (Hasselskog 2010, s. 245). Vi har under vår studietid intresserat oss för hur vuxna möter barnen i förskolan och hur barnen kan påverkas av deras handlande. Vi vill med denna studie synliggöra olika förhållningssätt hos förskolans pedagoger i deras möte med barnen. I läroplanen för förskolan (2018) beskrivs att de vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och att vi vuxna är viktiga förebilder för barnen (Skolverket 2018, s. 6). Barn lär och utvecklas genom socialt samspel i mötet med andra barn och vuxna, då också barnens identitet och självkänsla utvecklas. Det är av stor vikt att det skapas tillfällen i förskolan där tillitsfulla relationer kan växa fram där barnet kan känna trygghet och därmed stärka sin självkänsla (Skolverket 2013, s. 29-30). I *Skolverkets allmänna råd med kommentarer för förskolan* (2013, s. 26) påpekas att förskolans grundläggande värden ska genomsyra den dagliga verksamheten och de uppmanar de vuxna i förskolan att analysera, reflektera och kritiskt granska sitt förhållningssätt och hur det påverkar verksamheten. Vi anser att det är relevant att undersöka detta område närmare, då vuxna i förskolan med sitt förhållningssätt i stor utsträckning påverkar barnen.

Centrala begrepp

Under denna rubrik presenterar vi centrala begrepp som vi använder oss av i vår studie.

Förhållningssätt tolkar vi i denna studie som den attityd, det synsätt och den inställning som pedagogerna har, samt hur de agerar i bemötandet med barnen i förskolan.

Interaktion/möten tolkar vi i denna studie som det samspel som sker mellan vuxna och barn i förskolan.

Intention tolkar vi i denna studie som den mening eller avsikt som barn och vuxna har i sitt agerande.

Barnsyn tolkar vi i denna studie som hur den vuxne uppfattar, bemöter och förhåller sig till barnet som person. Barnsynen har förändrats över tid och kan därför göra skillnad i vad den vuxne uppfattar att ett barn är.

Kroppsspråk tolkas i studien som gester, miner, ansiktsuttryck, blickar och kroppshållning.

2. Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med studien är att synliggöra olika förhållningssätt hos förskolans pedagoger i deras möten med barnen.

Frågeställningar

- Vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna?
- Vad anser pedagogerna själva kan påverka det egna förhållningssättet?

3. Bakgrund

Förhållningssätt och barnsyn

I dagens förskola spenderar många barn en stor del av sin tid och förskolan utgör därför ett viktigt komplement till hemmet. Det är i förskolan vi börjar lägga grunden för den framtida samhällsmedborgaren. Här ska barnen lära sig de normer och värden som råder i samhället samtidigt som alla ska få vara sin egna unika individ och utvecklas under demokratiska former (Pramling Samuelsson & Sheridan 2016, s. 29-30, 140, Skolverket 2018, s. 5). I Läroplanen för förskolan Lpfö18 står att läsa:

“Förhållningssättet hos alla som verkar i förskolan, nämligen deras sätt att agera och tala om något påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle. Därför är alla som verkar i förskolan viktiga förebilder” (Skolverket 2018, s. 6).

När man arbetar i förskolan sker ständiga möten med andra människor och det krävs att de som arbetar där kan bygga upp tillitsfulla relationer till barn, föräldrar och kollegor, skriver Engdahl & Ärlemalm Hagsér (2015, s. 14). Vidare menar författarna att tidigare forskning inom området visar att de vuxna i förskolan med sin kompetens och sitt förhållningssätt avgör kvaliteten på verksamheten. Författarna menar att allt vi gör och inte gör kommer att påverka barns utveckling, lek och lärande. Denna yrkeskompetens är individuell och påverkas av faktorer som kunskap, erfarenheter och personliga egenskaper såsom livssyn, humör och kreativitet (Engdahl & Ärlemalm Hagsér 2015, s. 14).

I vår studie har vi valt att undersöka pedagogers förhållningssätt gentemot barnen och Hasselskog (2010, s. 245) lyfter fram att förhållningssätt kan vara både något medvetet och omedvetet vilket gör det relevant att studera vilka olika förhållningssätt som kan urskiljas och söka svar på varför de uppkommer i olika situationer. Larsdotter Bodin (2017, s. 31-32) menar att pedagogers förhållningssätt ingår även i den s k tysta kunskap som blivit erkänd inom förskolepedagogiken. Författaren beskriver den tysta kunskapen som svår att sätta ord på. Den innefattar pedagogers kloka omdöme och agerande i bemötande till barnet, ett förhållningssätt där kroppsspråk som gester, miner, ansiktsuttryck, kroppshållning har stor betydelse. Det innebär en fingertoppskänsla för att veta hur man ska agera när man lyssnar till barnen eller går in i en situation för att styra upp den. Larsdotter Bodin (2017, s. 92) menar även att det är viktigt

att pedagogerna ges tid till att kritiskt få reflektera över sitt agerande och få pröva sina kunskaper. Genom att blicka tillbaka blir man medveten om sina praktiska handlingar och vilka konsekvenser det har för verksamheten.

I en artikel av Johansson (2013, s. 1-2) undersöker hon hur barn påverkas av de vuxnas barnsyn. I studien framkommer det tre olika sätt att se på barn hos pedagogerna. I det första betraktelsesättet ses barn som *medmänniskor*. Pedagogerna ser barnet som en meningsskapande person och visar respekt för barnets intresse, intentioner samt behov. Det andra synsättet som framkommer är att *de vuxna vet bättre* vilket Johansson (2013, s. 2) beskriver som att den vuxne alltid vet bättre och sätter sitt vetande före barnen och ger sig själva tolkningsföreträde. Det tredje sättet att se på barn bygger på att *barn är irrationella*. Där ser pedagoger barnen som planlöst drivande omkring utan att skapa någon mening eller ha några intentioner i sitt handlande (Johansson 2013, s. 3).

En arbetsmiljöfråga

Yttre faktorer i Johanssons (2011) studie har visat sig påverka pedagogers förhållningssätt i deras möte med barnen. Johansson (2011, s. 18) fann att de faktorer som uppstår som hinder i pedagogers bemötande är när arbetsmiljön påverkas av tidsbrist, för stora barngrupper samt personalbrist. Detta för med sig en stress hos pedagogerna där det lyhörda förhållningssättet går förlorat och de börjar agera i motsats till sina uppsatta mål nämner författaren. Vidare framkommer av Johansson (2011, s. 217) att pedagogers olika barnsyn påverkar atmosfären i förskolan, vilket leder till att stämningen kan bli sårbar och instabil när samsynen gällande barnsynen brister i arbetslaget. Johansson (2011, s. 232) beskriver att bristen på reflektion också kan ha en avgörande betydelse där det framgår av studien att det inte finns tid till att reflektera över sitt eget agerande.

Emmoth (2014) fann i sin studie att pedagogernas egna förhållningssätt sågs som en viktig del till barns utveckling och lärande. Emmoth (2014, s. 58, 103) nämner att en närvarande och engagerad pedagog är mycket betydelsefullt för barnen. När pedagoger skapar förutsättningar genom att skapa trygghet, glädje, trivsel och en stimulerande miljö ges förutsättningar till utveckling och lärande (Emmoth 2014, s. 56).

4. Tidigare forskning

I detta kapitel beskriver vi först hur vi gick tillväga för att söka forskning inom området och sedan presenterar vi den forskning som vi anser är relevant för vår studie. Kapitlet delas upp under olika rubriker.

Sökning av forskning

Vid sökning av tidigare forskning till vår studie ville vi hitta avhandlingar och licentiatuppsatser som berör pedagogers förhållningssätt och pedagogiska möten i förskolan. Vi använde oss av sökmotorerna: Summon, Libris och avhandlingar.se. De sökord som vi använt oss av var: Förhåll*, förskol*, förskolepedagoger, lärande, interaktion, vuxna i förskolan, Eva Johansson. Stjärnan vid ordet innebär att sökmotorn gav en bredare sökning då den själv lägger till tänkbara bokstäver och ord vid stjärnan, s k trunkering.

Förhållningssätt

Hasselskog (2010) har i sin studie identifierat olika förhållningssätt bland de lärare som deltagit. Dessa benämner han som *serviceman*, *instruktör* och *handledare*. Hasselskog (2010, s. 16) nämner att en lärares förhållningssätt inte enbart utgår från läroplanen, utan lärare påverkas och formas också av andra faktorer. Det kan vara den egna personligheten, egna intressen och erfarenheter samt synen på utbildningen och synen på kunskap. Dessa påverkansfaktorer kan se olika ut hos olika lärare och har därmed inflytande på lärarens handlande, medvetet eller omedvetet. Hasselskog (2010, s. 17) vill med sin studie synliggöra och analysera lärares skilda förhållningssätt i undervisningen samt se hur detta kan inverka på vad barnen lär sig och vilken möjlighet barnen ges till att lära.

Förskollärares praktiska handlande i mötet med barnen

Larsdotter-Bodin (2017) har liksom Hasselskog haft som avsikt att undersöka förskollärares praktiska handlande i möten med barnen och därmed åskådliggjort olika förhållningssätt. I studien framkommer två teman i datamaterialet som Larsdotter-Bodin (2017, s. 55-59) benämner *bemötande* och *förväntningar*. Förhållningssättet i bemötande innebär att pedagogerna är lyhörda för barnens intentioner, bemöter barnen utifrån deras perspektiv, respekterar dem och är en god förebild språkmässigt (Larsdotter-Bodin 2017, s. 55). *Förväntningar* är det andra temat, då Larsdotter-Bodin (2017, s. 55-59) uppfattade att

pedagogerna i sin yrkesroll förväntas kunna behärska många olika områden. Pedagogerna förväntas å ena sidan ta hänsyn till den frihet barnen har att få vara sin egen unika individ, och å andra sidan leva upp till de krav som ställs av omgivningen. Likaså påverkade förväntningar från kollegor på att driva verksamheten och nå läroplanens mål och föräldrars förväntningar att förbereda deras barn inför det framtida livet. Av studien framgick att pedagoger med längre erfarenhet i yrket hade fått omvärdera sitt sätt och sina värderingar i mötet med barnen enligt författaren. Detta då samhällsförändringar har ändrat synen på barn, jämfört med när pedagogerna själva växte upp och utbildade sig (Larsdotter-Bodin 2017, s. 59). Genom att reflektera över sitt agerande och vilka konsekvenser det för med sig kan man förändra och utveckla sina praktiska handlingar menar Larsdotter-Bodin (2017, s. 96).

Pedagogers fostran i mötet med barnen

Precis som Hasselskog (2010) och Larsdotter-Bodin (2017) har Airi Bigsten (2015) undersökt hur pedagoger agerar och uttrycker sig till barnen för att dessa ska växa och utvecklas. Hon kallar detta för *fostran*. Begreppet fostran menar Bigsten (2015, s. 169) är de handlingar och uttryck som pedagoger gör för att forma och påverka barnen till det önskvärda. Genom observationer och intervjuer har Bigsten (2015, s. 95) sett tre teman för fostran som berättar hur pedagogerna agerar i mötet med barnen. Det första temat är *Förskollärare vill respektera barns unicitet* där barnet ses som en unik människa och förskollärarna bekräftar och ser alla barns olika behov. Barnen gjordes delaktiga och framställdes som värdefulla (Bigsten 2015, s. 96). Det andra temat var *Förskollärare vill uppnå ordning* där fostran kommer till uttryck genom ordning med bestämda rutiner och regler i verksamheten. Förskollärarna menade att ordning hjälper till att skapa struktur och trygghet för barnen (Bigsten 2015, s. 114). Det tredje och sista temat var *Existens – förskollärare vill lägga grunden för det framtida livet* som visade hur fostran skapar en grund till barnets framtida liv. Förskollärarna gav barnen erfarenheter, insikter och hopp om att kunna erövra olika förmågor som behövs till det framtida livet (Bigsten 2015, s. 147).

Reflektion över det egna förhållningssättet

Som i ovanstående forskning har Arnér (2006) fokuserat på pedagogers förhållningssätt men hennes studie bygger på att undersöka hur pedagoger kan förändra sitt förhållningssätt till barns initiativ och inflytande. Arnérs (2006, s. 100) studie visar att genom det utvecklingsarbete som pågick har pedagogerna kunnat ändra sitt förhållningssätt gällande barnens initiativ. Genom att

pedagogerna systematiskt fick uppmärksamma sitt eget förhållningssätt och upptäcka de konsekvenser detta förde med sig så gav utvecklingsarbetet dem en möjlighet att förändra sitt förhållningssätt. Detta förde med sig enligt Arnér (2006, s. 100) att pedagogerna bejakade barnens intentioner på ett annat sätt än tidigare. Pedagogerna ställde sig positiva till sitt förändrade förhållningssätt vilket gynnade dem och barnen. Genom att reflektera över sitt eget förhållningssätt har de öppnat upp för att barnen ska ha inflytande i verksamheten. Barnen i studien uppgavs vara förvånade när pedagogerna ställde sig positiva till deras initiativ men när de förstod att pedagogerna var seriösa sågs en förändring i barnens lek och aktivitet. Barnen visade sig i aktiviteter ha en större kreativitet och en djupare koncentration. Samspelet blev mer positiva och skapade därav uppstod ett lugn i barngruppen (Arnér 2006, s. 100). Studien visar att då barnen fick större inflytande uppstod ett ändrat samspel mellan barn och pedagoger där samtal och interaktioner uppstod oftare emellan dem. Av studien framkom att pedagogerna inte tidigare förstod hur deras förhållningssätt påverkade barnen och hur de genom sitt bemötande hållit tillbaka dem istället för att ge dem möjlighet till att utveckla sin kreativitet, sitt ansvar och initiativtagande i de uppstådda situationerna (Arnér 2006, s. 101).

Möten som skapar en pedagogisk praktik

Sara Dalgren (2017) har i sin studie utforskat möten mellan pedagoger och barn. Specifikt har hon undersökt hur det ser ut när pedagoger och barn samspejar tillsammans i förskolans vardagliga aktiviteter och hur det då skapas en pedagogisk praktik. Alla handlingar av pedagoger och barn i förskola kallar hon som pedagogisk praktik där samspelet handlar om omsorg, fostran och möjligheter att lära (Dalgren 2017, s. 131). Studien visade att för barn och pedagoger skulle åstadkomma en pedagogisk praktik tillsammans, förekom multimodal interaktion där kroppsliga uttryck eller materiella resurser användes parallellt med verbala och vokala uttryck mellan pedagoger och barn för åstadkomma pedagogisk praktik tillsammans (Dalgren 2017, s. 75). Dalgren (2017, s. 109) förklarar att pedagogerna arbetade oftast för att skapa gemensam förståelse i den pågående situationen. Men ibland kunde detta brista då till exempel inte pedagogerna var öppna för barnets försök till kommunicerande utan i stället var inriktade på att följa ordning och regler. Dalgren (2017, s. 145) kunde också åskådliggöra *fråga-svar-sekvenser* som används strategiskt av förskolläraren till pedagogiska syften. Pedagogen ville med denna metod ”locka fram” kunskap i stället för att själv förmedla den genom att göra barnen uppmärksamma, låta dem undersöka och lösa problem i vardagliga situationer.

Pedagogers respons på barnens intentioner

Likt Dahlgren (2017) har Månsson (2000) i sin studie undersökt de möten som uppstår i förskolan när barn och pedagoger interagerar. Då många av barnen i studien ännu inte utvecklat sitt språk läggs fokus på det kroppsspråk med miner och blickar som sker i samspel mellan pedagog och barn (Månsson 2000, s. 13). Vid hennes analys av hur pedagoger svarar på barnens signaler, framkom att pedagogerna visade ett bra bemötande där pedagogerna kunde tolka och svara an på barnens intentioner (Månsson 2000, s. 137). Detta skedde inte endast verbalt utan blickar, leenden, och gester används av pedagogerna i interaktionen. Tillfällen då pedagogerna ej svarade an på barnets intentioner visade sig vara vid upprepningar från barnets sida eller då pedagogerna blev distraherade av annat (Månsson 2000, s. 137).

I förhållande till ovanstående tidigare forskning kan vi förstå uttrycket ”förhållningssätt” som pedagogers sätt att vara, se på och agera i mötet med barnen.

5. Metod

Under denna rubrik presenteras metoden vi använt oss av samt genomförande, urval, bearbetning av data, etiska riktlinjer och slutligen reliabilitet och validitet.

Valet av metod

Vi har använt oss av kvalitativ studie med observation och skriftlig intervju som metod. Den kvalitativa metoden anses vara central när det gäller att få ta del av uppfattningar och innebörder av ett visst fenomen. Att samla in data via observationer och sedan följa upp med skriftlig intervju ger oss möjlighet till att tolka den verklighet vi undersökt samt se hur olika ageranden kan påverka person och situation (Alvehus 2013, s. 20-21). Vår observation är strukturerad vilket menas att vi i förväg har bestämt ett antal olika fenomen som vi ska studera. Vi för anteckningar löpande med korta beskrivande kommentarer i ett observationsschema (Se bilaga 2) (Kihlström 2007a, s. 31). Vi anser att icke deltagande observationer passar vår undersökning då vi inte vill påverka pedagoger och barn med vårt ingripande/deltagande. Metoden används när forskare vill påverka situationen så lite som möjligt samt att det brukar var något specifikt som ska studeras (Franzén 2014, s. 63). Vi anser också att icke deltagande observationer var användbart för oss då vi har en chans att omgående anteckna när vi ser de specifika situationer som rör vårt område.

Vi använder oss även av skriftlig intervju som metod där frågor delas eller mailas ut i samband med observationen (se bilaga 3). Detta menar Davidsson (2007, s. 71) anses vara en användbar metod för att få möjlighet till att ta del av personers utsagor om ett fenomen. Det är därför viktigt att ha välformulerade frågeställningar då det inte finns några möjligheter till att ställa följdfrågor. Inom denna metod anses det viktigt att informanten får god tid på sig att svara vilket då kan bidra till ett mer djupgående svar och utsaga (Davidsson 2007, s. 71-73).

Genomförande

Observationerna ägde rum på fyra förskolor i olika kommuner i mellersta Sverige. Vi valde att vara på två förskolor var, d v s sammanlagt fyra förskolor där vi observerade pedagogerna under en förmiddag. Totalt observerades 11 pedagoger. Förskolechefen för de berörda förskolorna kontaktades för att ge tillåtelse till observation på förskolan innan pedagogerna kontaktades. De deltagande pedagogerna fick även ge sitt godkännande om att delta i studien (se bilaga 1). Innan observationerna och den skriftliga intervjun förbereddes ett observationsschema (se bilaga 2) samt intervjufrågorna som medtogs till observationstillfället vilka var; vid vilka tillfällen känner du dig inte nöjd med ditt förhållningssätt/bemötande till barnen? Vad präglas det bemötandet av? och vid vilka tillfällen känner du att du har ett gott förhållningssätt/bemötande till barnen? Vad präglas det bemötandet av? (se även bilaga 3).

I observationsschemat hade vi enligt överenskommelse valt att anteckna var mötena skedde, situation, kroppsspråk, sinnesstämning och tonfall. Vid genomförandet av observationerna placerade vi oss i närheten av pedagogerna där möten uppstod och där antecknade vi i observationsschemat. I detta skede analyserades ej observationerna då vi tidigare bestämt att göra analysen tillsammans vid ett senare tillfälle. Den skriftliga intervjun som bestod av två frågor delades ut i pappersform till pedagogerna i samband med observationstillfället före eller efter observationen genomfördes. Pedagogerna ombads sedan att maila tillbaka svaren till oss när tillfälle gavs. Totalt deltog 8 av de 11 pedagogerna från observationerna i den skriftliga intervjun.

Urval

Urvalet av de fyra förskolorna gjordes genom att vi studenter tidigare haft en viss anknytning till dessa. Detta urval benämns som bekvämlighetsurval enligt Alvehus (2013, s. 66) då de utvalda deltagarna fanns lättillgängliga för oss. Urvalet av deltagare var pedagoger av olika

slag, vikarier, barnskötare och förskollärare då vi ansåg att alla yrkesgrupper var lika relevanta då ett förhållningssätt finns hos alla människor.

Bearbetning av data

När observationerna var klara transkriberades dessa till ett worddokument dagen efter observationstillfället. Lika så sammanställdes alla intervju svaren i ett dokument när samtliga svar inkommit och de placerades in under respektive intervjufråga. Alvehus (2013, s. 85) förklarar att transkribera är som att renskriva för att sedan lättare kunna tolka sina data. Han beskriver konversationstranskribering som innebär att repliker och även tonfall skrivs ner. Vi använde oss av denna typ vid transkribering av datan då vi ansåg det var relevant för studiens analys.

Vid analysen av vårt material utgick vi från att söka efter förutbestämda teman i observations- och intervjudatan (se tabell 1 och 2, s. 12, 14). Löfgren (2014, s. 151-152) beskriver att tematiska analyser fungerar bra när man studerar olika personers berättelser i syfte att kunna urskilja hur de beskriver och upplever samma fenomen. Han skriver att denna analysform fungerar även bra i studier där fenomenen ska jämföras. Löfgren (2014, s. 152) förklarar att man kan kontextualisera personers berättelser genom att sätta in dem i ett större sammanhang. Han beskriver det som att den enskilda personens berättelse kan bidra till nya sätt att få förståelse för huvudsyftet.

Etiska riktlinjer

Då vår studie berör människor så behöver vi beakta de forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet (2002) har arbetat fram. Dessa beaktas genom hela studiens genomförande. Informationskravet är det första kravet och innebär att informera de deltagande om studien samt studiens syfte. Vi skickade ett informationsbrev (se bilaga 1) till deltagarna där vi beskrev studiens syfte, vilken metod vi använde, samt vilken påverkan studien kommer att ha på deltagarna. Vi nämnde också i brevet att en eller flera följdfrågor kommer att komma efter observationen. Vårdnadshavarna till de närvarande barnen informerades muntligt av pedagoger samt av oss om vår observation (Vetenskapsrådet 2002, s. 7).

Samtyckeskravet är det andra kravet vilket innebär att deltagarna ska ge sitt samtycke till att vi observerar både skriftligt och muntligt. De informeras även innan att de när som helst kan avbryta sitt deltagande utan motivering. I informationsbrevet skrev vi detta och lämnade våra

och handledarens kontaktuppgifter om de skulle ha frågor eller vilja ställa in sitt deltagande (Vetenskapsrådet 2002, s. 9).

Det tredje kravet är konfidentialitetskravet som innebär att det insamlade materialet förvaras så att ingen obehörig får tillgång till detta, samt att de deltagande kommer att förbli anonyma och inget kan kopplas vare sig till dem eller förskolan. Detta beaktade vi genom att förstöra anteckningarna när de renskrivits till Word dokument i datorn. Dokumentet skyddades sedan i låsta datorer. I studien nämndes inga namn på pedagoger eller förskolor för att beakta deras anonymitet (Vetenskapsrådet 2002, s. 12).

Det sista kravet är nyttjandekravet vilket innebär att ingen information lämnas ut eller används till annat än till vår studie. I informationsbrevet förklarades att den insamlade datan endast skulle användas och hanteras till vår studie (Vetenskapsrådet 2002, s. 14).

Reliabilitet och validitet

Validitet innefattar en slags giltighet som innebär att man som forskare undersöker det fenomen som är menat att undersökas. En studies giltighet anses även kunna öka om en utbildad person kontrollerar observationsmetoden samt intervjufrågorna och ger synpunkter. Detta har vi uppfyllt då vår metod har granskats och godkänts av vår handledare. Ett annat sätt att erhålla en god validitet är att använda sig av triangulering vilket innebär att använda flera olika metoder. Detta görs genom att både observation och intervju används som metod och kan därmed ge ett mer trovärdigt resultat (Kihlström 2007b, s. 231).

Då vi är två studenter som samlade in data vid två olika tillfällen vardera var det viktigt att vi studerade samma fenomen. Vi använde oss därför av ett observationsschema för att vi skulle observera samma typ av situationer. För att få reda på pedagogernas uppfattningar om vad de anser kan påverka deras förhållningssätt blev det högst relevant med en skriftlig intervju där de får möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och uttrycka sina tankar (Kihlström 2007b, s. 233) Om endast intervjuer hade genomförts så hade resultatet blivit mindre trovärdigt då pedagogerna möjligtvis förmedlat ett "gott" förhållningssätt och kanske förskönat den egentliga verkligheten. Observationerna och intervjuerna tolkas genom en hermeneutisk ansats som handlar om att förstå någons värdering och handlingar. Men en tolkning kan också ge resultatet en viss osäkerhet då den kan påverkas av våra egna värderingar och förförståelse (Thurén 2007, s. 103).

6. Teoriavsnitt

I det här kapitlet beskriver vi de teoretiska utgångspunkter som vi använt oss av i vår studie. Eva Johansson är professor i pedagogik och har varit involverad i många studier inom förskolepedagogikens område, där hon studerat både barn och förskollärare. Eva Johansson har skrivit många böcker och artiklar inom förskolepedagogik, och ses därför av oss som en säker källa att stödja sig på när vi analyserar vår studie (Stavangers Universitet 2019).

Eva Johanssons studie ”Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan” (2011) har intentionen att belysa olika förhållningssätt som gestaltas i pedagogers samspel med barnen. Hon har även tolkat den pedagogiska atmosfären i arbetslagen genom att se gemensamma och återkommande drag av attityder och förhållningssätt i samspelet med barnen. Förhållningssätten uppstår genom den barnsyn som pedagogerna har. I studien framkom det tre olika barnsyner hos pedagogerna: *Barn är medmänniskor*, *Vuxna vet bättre* och *Barn är irrationella*. Om pedagogerna betraktar barnet som en *medmänniska*, ses barnet som en meningsskapande person med avsikter, behov och önskningar som anses viktiga och ta hänsyn till. Om pedagogerna anser att *vuxna vet bättre* avgör pedagogerna vad som är bäst för barnet. Pedagogerna kan också betrakta barnets intentioner som *irrationella* och har då inga förväntningar på barnen (Johansson 2011, s. 60). Se tabell 1:

Barn är medmänniskor	Vuxna vet bättre	Barn är irrationella
Utgå från barns erfarenheter Ge barn kontroll	Barn har rätt att välja – utifrån vuxnas struktur. Barns bästa – ur vuxnas perspektiv.	Begränsa barn

Tabell 1. Pedagogernas barnsyn enligt Johansson 2011, s. 60).

Barn är medmänniskor

Pedagogernas barnsyn har under detta tema sin utgångspunkt i barnet. Förhållningssättet bygger på ett antagande om att barnen är personer med egna erfarenheter och förmågor, en medmänniska med intentioner att ta hänsyn till, bekräfta och lyssna på. Pedagogerna strävar efter att möta barnet på deras villkor, förstå deras behov och upplevelser, samt visa förståelse och respekt för deras vilja. Pedagogerna har ambitionen att ge barnen en känsla av kontroll där

de skapar inflytande för barnen och gör dem delaktiga i beslut om sig själva. Pedagogerna kan vara hjälpsamma och stödja efter barnets villkor, men de uppmuntrar även till barnens självständighet (Johansson 2011, s. 60-61).

Vuxna vet bättre

Det karakteriserande förhållningssättet inom detta tema *vuxna vet bättre* är att pedagogerna i första hand utgår från sitt eget synsätt om vad som är lämpligt för barnet. Pedagogernas idéer om vad som är rätt går före barnets förståelse. Pedagogerna kan ge barnen en känsla av kontroll men ändå utföra sin egen tanke på ett sådant sätt så barnen inte märker det. Pedagogerna utgår ifrån att barn behöver lära sig, öva på saker för sin egen skull trots att inte barnen har den inställningen (Johansson 2011, s. 68-70).

Barn är irrationella

Pedagogernas förhållningssätt under detta tema kan beskrivas som att de upplever barnen som irrationella med planlösa intentioner och inga avsikter att skapa mening. Pedagogerna tolkar barnens strävanden som negativt och stoppar och begränsar barnens agerande. Pedagogen gör inga försök att ta reda på barnens avsikter eftersom barnet redan agerar oacceptabelt i pedagogens ögon (Johansson 2011, s. 71-71).

Pedagogisk atmosfär

Den pedagogiska atmosfären beskrivs av Johansson (2011, s. 22) som det klimat som skapas i samspel och kommunikationen mellan de delaktiga i förskolan. Pedagogisk atmosfär skapas inte av sig själv utan beror på den barnsyn och kunskapssyn pedagogerna har. Atmosfär kan beskrivas som en stämning där mötet med andra människor berör oss på flera plan och präglas av känslor och attityder. Atmosfärer kan skapas av andra men vi kan även vara delaktiga och skapa dem själva. Johansson (2011, s. 23) lyfter fram att atmosfärer kan vara hämmande och begränsande men också det motsatta: en god atmosfär känns intressant och utvecklande, vilket är viktigt för barn. Den pedagogiska atmosfären kan därför ses som en betydande faktor för förskolans kvalitet. I Johanssons (2011, s. 24) studie framkom tre olika atmosfärer, samspelande, instabil och kontrollerande atmosfär. Se tabell 2:

Samspelande atmosfär	Instabil atmosfär	Kontrollerande atmosfär
Närvaro i barns världar Lyhördhet Överträda gränser	Vänlig distans Tillämpat lugn Motsägelser	Ordning och behärskning Maktkamp

Tabell 2. Pedagogiska atmosfärer enligt Johansson (2011, s. 24).

Samspelande atmosfär

En samspelande atmosfär präglas av närvarande pedagoger som håller sig öppna för barnens initiativ och möter dem med intresse och nyfikenhet. Pedagogerna är lyhörda och strävar efter att förstå barnens intentioner och deras intressen där de uppmuntrar barnen i deras handlingar (Johansson 2011, s. 25, 28) I detta tillåtande klimat får barnen möjlighet att överträda gränser genom att pedagogerna lyssnar till och ser deras intentioner. Detta gör det möjligt för barnen att exempelvis flytta material från ett rum till ett annat då pedagoger ser deras handlingar som meningsfulla (Johansson 2011, s. 31).

Instabil atmosfär

Den instabila atmosfären innebär att pedagogerna pendlar mellan olika förhållningssätt. I den ena stunden kan pedagogerna bemöta barnen vänligt där de visar närhet och intresse i barnens livsvärldar, i den andra stunden visar sig pedagogerna vara mer passiva och samspelet med barnen sker endast vid påkallat behov. I stället utför pedagogerna andra arbetsrelaterade sysslor eller samtalar med kollegor. Inom denna atmosfär förhåller sig pedagogerna mer i bakgrunden och intar en övervakande roll (Johansson 2011, s. 33-34).

Vid stressade situationer uppstår ett tillämpat lugn menar Johansson (2011, s. 38) som karaktäriseras av pedagogernas frånvaro. Pedagogernas förhållningssätt varierar och de lägger sin energi på att "hålla ställningarna" för att få dagen att gå ihop. Barnens intentioner och behov hamnar i skymundan (Johansson 2011, s. 39 - 40). En instabil atmosfär är full av motsägelser då den är i obalans. Pedagogernas förhållningssätt pendlar från positiv till kontrollerande där olika barn blir bemötta olika. I ena stunden bli barnet bekräftat och får ömhet, medan det i nästa stund tillrättavisat. Johansson (2011, s. 42) lyfter fram att denna motsägelsefullhet kan skapa en osäkerhet hos barnen då de får svårt att förstå den vuxnes olika sätt.

Kontrollerande atmosfär

Denna atmosfär präglas av pedagogers behov av kontroll enligt Johansson (2011, s. 43). Kontroll i detta sammanhang menas att atmosfären präglas av ett vuxenperspektiv vilket för med sig att barnens perspektiv hamnar i bakgrunden. Detta kan lämna barnen med känslan av att känna sig oförstådda då den utelämnar barnens delaktighet över verksamheten (Johansson 2011, s. 43). I denna atmosfär har arbetslaget ett strukturerat arbetssätt förklarar Johansson (2011, s. 44) där barnen anses ska följa pedagogernas instruktioner och anpassa sig efter den vuxnes perspektiv i syfte att lära och fostras. Pedagogerna styr vänligt men bestämt till vad de anser vara barnets bästa. Sett ur ett barnperspektiv hindrar detta barnets möjligheter till att utforska och tillit till sin egen förmåga (Johansson 2011, s. 44). Maktkamper kan uppstå mellan vuxna och barn där de vuxna alltid ser sig ha företräde i sin maktposition och de barn som inte följer reglerna får mottaga negativa uttryck samt hot och bestraffning (Johansson 2011, s. 44). Den kontrollerande atmosfären visar sig tydligt vid situationer som vid övergångar mellan aktiviteter som kan upplevas påfrestande enligt författaren. Detta förefaller kopplat till tidspress, då barnen ska infinna sig på en viss plats på en viss tid. Pedagogerna tilltalar då barnen med irriterad ton och barnen tillrättavisas och förminskas i den aktuella situationen (Johansson 2011, s. 48).

7. Resultat

Under denna rubrik redovisas resultatet av våra observationer och skriftliga intervjuer. Vi har valt att redovisa den mest relevanta datan eftersom annars skulle resultatdelen bli mycket lång då vi observerade många möten. Vi har delat upp resultatet i två delar utifrån våra frågeställningar: Vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna och vad anser pedagogerna själva kan påverka det egna förhållningssättet. I resultatet av observationerna har vi valt att skriva ut barnens svar till pedagogerna trots att det inte var barnen som observerades, detta för att det är relevant för oss att ha med hela dialogen för att se sammanhangets tydlighet. Pedagogerna namnges med fiktiva namn.

Vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna?

Undersökningen visar att pedagogerna som deltog hade olika förhållningssätt vid olika situationer.

I hemvrån leker två barn och en pedagog ”familj” med dockor som bebisar. Ett av barnen ställer sig i sängen och tänder och släcker lampan. Pedagogerna som sitter vid bordet med det andra barnet, uppmärksammar nu barnet som står i sängen med sin bebis och tänder och släcker lampan. Pedagogerna reser sig lugnt upp och går fram till barnet och frågar med mild röst: “Vad tänkte du med bebisen?”. Barnet svarar inte och fortsätter att släcka och tända lampan. Pedagogerna frågar lugnt och intresserat: “Vad tänkte du nu?”. Barnet svarar: “Jag tänkte tända lampan så det inte är mörkt i duschen”. Pedagogerna svarar barnet med glad röst “Bra tänkt, då förstår jag” (Nelly, april 2019).

I mötet med barnen kunde vi se att pedagogerna svarade verbalt på barnens kommunikation men även via kroppsspråk med gester och miner:

I rörelserummet leker några barn och en pedagog. Ett barn visar att hen står uppe i rutschkanan. Barnet börjar hoppa och göra ljud ifrån sig. Pedagogerna tittar upp och ler mot barnet. Deras blickar möts och barnet åker sedan ner (Karin, april 2019).

Pedagogerna besvarar ofta barnen genom att upprepa vad de säger eller förmedlar nya kunskaper samt ställer frågor där barnen tillåts fundera och undersöka:

Några barn och en pedagog går omkring i en liten trädunge. Pedagogerna frågar barnen om de ser något spännande. Ett barn visar då ett hål i ett träd. Pedagogerna går fram och sätter sig på huk och säger “Ja men titta, vem bor där då?” Barnet svarar att det är en tomte. “Jahaa, en liten skogstomte kanske” säger pedagogerna. “Hur ser tomten ut då” frågar pedagogerna och barnet funderar och svarar röd. “Jahaa är han röd” (Stina, april 2019).

En pedagog plockar fram Babblarna ur en påse samtidigt som hon ställer frågan vilka de är och vilken färg de olika babblarna har. När barnen inte svarar ger hon ledtrådar med att ljuda första bokstaven “Vilken färg har Doddo? Blllllllåååå” När ett barn svarar “Blå” blir pedagogerna mycket glad och berömmar barnet att hon kan färgen. “Jaaaa, vad duktig du var nu” och hon upprepar ordet blå igen. (Kajsa, april 2019).

Pedagogerna visar i sitt förhållningssätt att de tillåter barnen att göra sig hörda i situationer som uppkommer spontant samt vid planerade aktiviteter. Detta görs till exempel i samlingar eller i lek:

I hemvrån pågår en lek med en pedagog och två barn. Ett barn kommer fram med en skål och ställer på bordet. “Åh! Vad har du där” frågar pedagogerna glatt. “Sylt” svarar barnet. “Åh va gott! Vad är det för sylt?”, utbrister pedagogerna. “Melon”, svarar barnet. Pedagogerna tar en sked och låtsas smaka och säger “Åh den var utsökt”. Barnet tittar på pedagogerna och säger, “åh nu har du spillt”. “Nämen har jag spillt”, säger pedagogerna glatt. “Ja”, säger barnet (Nelly, april 2019).

Observationerna visar också att pedagogerna är hjälpsamma vid situationer som till exempel vid påklädnad där barnen ofta påkallade pedagogernas uppmärksamhet för stöd:

I hallen hjälper en pedagog ett barn att trä i rätt fingrar i vantarna. När barnet är klar så utbrister pedagogen "Sååå, nu är du klar! Yeeeej. Give me five" säger pedagogen mycket glatt och de klappar ihop händerna och barnet skrattar (Kajsa, april 2019).

Pedagogerna visade även tilltro till deras förmåga där barnen stöttades av pedagogerna till att försöka själva. Detta förekom vid ett flertal situationer vid påklädnad, städning, vid aktiviteter och konfliktlösning:

I rörelserummet står en pedagog vid rutschkanan. Ett barn kommer fram och tittar på pedagogen och sträcker fram en hand. Pedagogen tar barnets hand och hjälper barnet uppför trappen i rutschkanan. Hon säger sen "Åk nu. 1, 2 3, 4. Men barnet sitter kvar. Hon säger igen med en glad ljus röst "nu vill ett annat barn åka, du får åka ner". Hon tar barnets hand och hon åker ner. "Så, åhej" säger pedagogen medan hon åker ner. De upprepar samma sak flera gånger och barnet åker ner och håller pedagogen i handen. När pedagogen tittar bort en stund, åker barnet ner själv i rutschkanan (Linnea, april 2019).

Ett förhållningssätt visar sig när pedagogerna tröstar och ger närhet till barnen vid behov t ex när barnen har gjort sig illa, är ledsna eller av andra orsaker som till exempel vid klädbyten:

Ett barn ramlar bredvid en pedagog och börjar gråta. Pedagogen tar direkt upp barnet i famnen och säger "Meeeen, hur gick det med dig" med en snäll och lugn röst. Barnet fortsätter att gråta. Pedagogen frågar igen "Gick det bra" medan hon kramar om barnet. Pedagogen låter barnet vara kvar i famnen tills barnet själv uttrycker att vilja gå ner (Linda, april 2019).

Ett förhållningssätt framkommer när pedagogerna instruerar eller tillrättavisar barnen vid aktiviteter eller i lekar:

Några barn och en pedagog skapar Diddi. Det är dags för barnen att måla på ögon och pedagogen går runt med en penna och låter barnen göra ögon. Pedagogen frågar: "Ska du också måla ögon" barnet tar pennan och börjar måla. "Gör lite större, så här kanske" och pedagogen visar med pennan. Barnet ritar ett öga. "Ett till öga också kanske" frågar pedagogen. Barnet svarar inte. Pedagogen frågar igen "Ska han ha ett till öga? Och barnet ritar ett öga till (Britt, april 2019).

Pedagogerna hade också ett förhållningssätt där de förmedlade nya begrepp eller ny kunskap samt regler och rutiner till barnen. Detta sker verbalt men kunde ibland förtydligas med kroppsspråket som till exempel pekande eller tecken.

I en samling är det dags för barnen att få frukt. Pedagogerna säger att barnen måste sitta still samtidigt som hon gör tecknet för *sitta*. Hon säger sedan "Vad kan hända om man inte sitter still?" Ett barn svarar att man kan sätta i halsen. Pedagogerna upprepar barnets svar "Jaa, precis, man kan sätta i halsen. Röret är ju såhär smalt (visar med handen ett hål). "Om någon sätter i halsen så kan man göra Heimlich och skjuta iväg det man satt i halsen". Man kan dö säger ett barn. "Näe, det behöver inte bli så om man gör heimlich" svarar pedagogerna (Maja, april 2019).

Tre barn springer runt i stora rummet, en pedagog kommer in och går lugnt fram till barnen som säger: "Erat springande kan vi inte ha i korridoren, då får ni gå in i rörelserummet" (Stina, april 2019).

Vid några observationer kunde flera förhållningssätt ske under en kort episod, ett exempel på detta är när en pedagog säger först med bestämd hög röst till barnen och ändrar sedan tonläge till milt och lugnt:

Två barn sitter vid ett bord och bygger med magneter, de blir osams och pedagogerna som sitter vid samma bord vänder sig mot ett av barnen och säger med en irriterad röst och bestämd blick: "Varför låter du så arg när du pratar till det andra barnet". Innan barnet hinner svara vänder hon sig mot det andra barnet säger: "Och du! Du måste fråga innan du tar magneter! Ok!". Pedagogerna säger sedan med en mildare röst: "Ni gjorde både fel. Ni måste tänka på hur ni är mot varandra" (Eva, april 2019).

Ett fåtal gånger visar observationerna ett förhållningssätt där pedagogerna ger tillsägelse och hot om bestraffning. Ett exempel på detta sker vid en situation där två barn blev osams och pedagogerna säger bestämt:

"Och vad sa jag nu! Kan ni inte samsas så utför jag eran uppgift istället". Detta resulterar till att barnen slutar bråka och sitter still (Sara, april 2019).

Vid dukning inför lunch hjälper ett barn till. Vid denna observation får ett barn flera tillsägelser och pedagogerna vänder sig till barnet med irriterad ton. Pedagogerna säger:

"Du kan ta besticken". Barnet tar dem och tappar en gaffel på golvet. Pedagogerna tittar på barnet med irriterad blick och säger "ta det lugnt nu, titta nu tappade du!" Pedagogerna fortsätter sen irriterat "och håll inte där vi ska äta. De ska ju vi ha i munnen!". Pedagogerna tar ett bestick och visar hur barnet ska hålla i och säger "håll här i skaftet istället". Barnet tar upp fler bestick och

pedagogen säger bestämt och irriterat ”nu gör du så här igen. Håll i besticken så här istället” och visar (Sara, april 2019).

Sammanfattningsvis kan vi av resultatet se att det under observationerna framkom flera olika förhållningssätt. Vi fann pedagoger som svarade på barns intentioner verbalt samt genom kroppsspråket. Pedagogerna besvarade ofta barnen genom upprepande av deras kommunikation eller att de ställde frågor, förmedlade nya begrepp samt instruerade och tillrättavisade så barnen tilläts fundera och undersöka. Pedagogerna visade sig låta barnen vara delaktiga i de situationer som uppstod. De var hjälpsamma vid situationer som krävde stöttning där de även framkom att de visade tilltro till barnens förmåga genom att barnen fick prova själva. Pedagogerna visade ett omsorgsfullt förhållningssätt där de kunde ge barnen tröst och trygghet i situationer. Slutligen visade det sig vid ett fåtal gånger ett förhållningssätt där det förekom hot och bestraffning.

Vad anser pedagogerna själva kan påverka det egna förhållningssättet?

Det framkommer i intervjuerna att det finns flera orsaker till varför förhållningssättet kan påverkas i mötet med barnen i både positiv och negativ bemärkelse. Intervjuerna visade att de faktorer som ansågs påverka förhållningssättet positivt var det egna måendet och dagsform d v s hur man mår själv, sömn, mat och harmoni i kropp och själ. Arbetsbelastningen ansågs vara en annan faktor där pedagogerna uppger att färre barnantal eller uppdelad barngrupp medför ett förhållningssätt där pedagogen kunde se, lyssna och bemöta alla barns behov och där pedagogen kunde utmana barnen i deras utveckling och lärande. Detta skapade då ett lugn hos både barn och vuxna. Ett stabilt, positivt och tillåtande arbetslag framstod bidra till ett positivt förhållningssätt. Glädje och humor framkom vara positivt för förhållningssättet mot både barn och kollegor. En annan bidragande faktor till ett positivt förhållningssätt var tid till reflektion i arbetslaget. Pedagogen Kajsa gav exempel som:

“När jag går ner på barnets nivå, vi får ögonkontakt, och känner att vi är på samma spår, pratar med ord barnet förstår och kan ta till sig. Vid närkontakt, och när jag släpper vuxenvärldens måsten för en stund”.

Nelly säger: “När jag är utvilad och har tid, då blir jag en bra pedagog som lyssnar, utmanar och stimulerar barnen vidare i sitt lärande. Att se varje barn och kommunicera i bra samtal då känner jag mig nöjd”.

Av de faktorer som kan påverka förhållningssättet negativt blev det dominerande svaret stress, dvs när tiden inte räcker till, allt händer på en gång och pedagogerna känner sig otillräckliga. I intervjun gavs exempel på sådana situationer som vid sjukdom i arbetslaget, när för många barn samtidigt kräver uppmärksamhet, när pedagoger lämnas själv med för stor barngrupp och det sker oförutsedda händelser. I ett av exemplen som delgavs av pedagogen Linda blev svaret:

”I stressiga situationer då ”allt” händer på en gång. Tex att jag är ensam med många barn och en kanske ramlar, en slår en annan, telefonen ringer, en förälder vill prata... - samtidigt som jag står och byter bajsblöja..!! Då är jag otillräcklig o det resulterar ofta i att barnen blir ännu mer högljudda, ledsna, krävande...”

Dagsformen visade sig också påverka förhållningssättet där pedagogerna framförde att trötthet och sjukdom gav dem sämre tålamod vilket skapade ett ofokuserat och irriterat bemötande gentemot barnen. Även dagsformen hos barngruppen kan spela roll t ex om barnen är trötta eller oroliga och när de betar sig på ett sätt pedagogerna inte kan förstå. Pedagogen Linnea gav detta exempel:

“När jag är stressad eller har en dålig dag påverkar det mitt förhållningssätt/bemötande till barnen genom att jag blir ofokuserad och har sämre tålamod vilket gör mig till en mindre bra pedagog dessa dagar. Min dagsform och mina förutsättningar att kunna utföra mitt uppdrag, det märks tydligt tex vid personalbortfall, då vi kan ha 2-3 vikarier samtidigt och jag ska vara pedagog/ledare för både barn och vuxna samtidigt som jag behöver styra upp dagen, ta samtal från föräldrar mm”.

8. Analys

Under denna rubrik ger vi exempel från några situationer och analyserar också pedagogernas förhållningssätt i våra genomförda observationer. I analysen av observationerna använder vi oss av Eva Johanssons teman (se tabell 1 s. 12): *Barn är medmänniskor*, *Vuxna vet bäst* och *Barn är irrationella* som vi presenterat närmare i teorikapitlet. Därefter analyseras intervjuerna utifrån Johanssons atmosfärer (se tabell 2 s. 14): *Samspelande atmosfär*, *Instabil atmosfär* och *Kontrollerande atmosfär*. De skriftliga intervju svaren ger en god bild över vilka faktorer som påverkar pedagogernas förhållningssätt och kan direkt kopplas till Johanssons begrepp atmosfärer.

Barn är medmänniskor

I observationerna identifierar vi barnsynen *Barn är medmänniskor* vid flera tillfällen. Nedan följer några representativa exempel.

I en av observationerna där barnet tänder och släcker lampan i hemvrån strävar pedagogen efter att förstå vad barnet tänker genom att fråga och samtala lugnt om vad som är syfte med handlingen. Pedagogen bekräftar barnets tankar med positivt bemötande, när hon svarar barnet att "*Det var bra tänkt*" och "*nu förstår jag vad du menar*". Här ser vi ett tydligt exempel på att pedagogen ser barnet som kompetent och stöttar barnets intentioner. Pedagogen lyssnar, samtalar och kompromissar med barnets för att tillmötesgå barnets behov och ger uttryck för en barnsyn där barnet ses som medmänniska (Johansson 2011, s. 60).

I observationen där barnet dukar fram en skål på bordet lever sig pedagogen in i leken och frågar barnet vad som finns i skålen. När barnet svarar sylt spinner pedagogen vidare på ämnet genom att fråga vilken sylt det är, när barnet svarar melon bekräftar pedagogen ljudligt att den var god. Detta exempel visar att pedagogen intar barnets perspektiv och bidrar till fortsatt lek. Pedagogen är delaktig och närvarande i barnets lek samtidigt som hon inspirerar till fortsatt lek. Därför kan vi åter tolka detta till en barnsyn där barnet ses som medmänniska (Johansson 2011, s. 60).

I observationen där ett barn vid rutschkanan söker uppmärksamhet av en pedagog, så svarar pedagogen med en blick och ett leende för att bekräfta och uppmuntra barnets intention. Här kan vi tydligt se att samspel inte endast sker verbalt utan pedagoger kan även med sitt kroppsspråk bekräfta barnets intentioner. Situationen tolkas därmed höra till temat "Barn är medmänniskor" då pedagogen har ett lyhört förhållningssätt (Johansson 2011, s. 60).

Vuxna vet bättre

I observationerna identifierar vi barnsynen *vuxna vet bättre* vid flera tillfällen. Nedan följer några representativa exempel.

I en av observationerna vill pedagogen att barnen ska rita ögon på Diddi. När ett barn ritat ett öga föreslår pedagogen att det ska vara ett lite större öga och visar barnet. Hon uppmanar sedan om det inte ska vara ett öga till genom att fråga och upprepa frågan tills barnet ritat ett till öga. Här framträder temat *vuxna vet bättre* då pedagogen med sitt förhållningssätt vill visa vad hon

anser vara det rätta och för barnets bästa. Likt i temat vuxna vet bättre ger pedagogen sig själv företräde istället för att låta barnen få föra fram sina idéer (Johansson 2011, s. 68).

I ett annat exempel framkommer också vuxna vet bättre där pedagogen vill att barnen ska förstå att man måste sitta still när man äter frukt, annars kan man sätta i halsen. Hon använder sitt kroppsspråk och gör tecknet *sitta* för att förtydliga uppmaningen till barnen. Hon ställer sedan frågan om vad som kan hända om man inte sitter still och barnet tillåts fundera och svara att de kan sätta i halsen. Pedagogen bekräftar då barnens svar med att visa hur smalt röret är i halsen. Förhållningssättet ses som att barnen behöver lära sig vissa saker för sin egen skull samt följa regler.

Barn är irrationella

I observationerna ser vi exempel på barnsynen *Barn är irrationella* endast vid ett fåtal tillfällen. I en av observationerna där ett barn får flera tillsägelser vid dukningen, påpekar pedagogen med irriterad ton barnets agerande då barnet tappar bestick samt håller i dem fel enligt pedagogen. Här ser vi tydligt ett förhållningssätt som kan kopplas till temat barn är irrationella då pedagogen inte intar barnets perspektiv, utan agerar istället som att barnet är oförnuftigt (Johansson 2011, s. 71).

Hot och bestraffning kunde också ses i några av våra observationer och som sorterar under temat ”Barn är irrationella”. Exempel på detta är när pedagogen uppmanar barnen att sluta bråka annars hotar pedagogen med att utföra deras uppgift istället. Pedagogens hot resulterar i att barnen lyssnar och slutar bråka (Johansson 2011, s. 71).

Pendlande mellan två teman: Barn är irrationella - Vuxna vet bättre

Vi hade flera observationer där två förhållningssätt kunde urskiljas i samma situation. Ett exempel som representerar detta är när två barn som bygger med magneter blir osams och pedagogen säger åt dem båda att sluta med irriterad röst. Pedagogen ändrar sedan tonläge och förklarar med lugn röst att de både gjort fel och att de ska tänka på hur de är mot varandra. Situationen kan tolkas som att pedagogen först blir irriterad över deras osämja då de skäller på varandra *barn är irrationella* (Johansson 2011, s. 71) och förklarar sedan att man inte behöver bli arga på varandra för att lösa en konflikt *vuxna vet bättre* (Johansson 2011, s. 68).

Samspelande atmosfär

Vi kan utifrån de skriftliga intervjuerna tolka att pedagogerna strävar efter att uppnå en samspelande atmosfär då de beskriver barnen som medmänniskor. Pedagogerna ansåg att när de själva var välmående och hade en bra dagsform kunde de möta barnens behov och intentioner vilket ingår i den samspelande atmosfären. När arbetsbelastningen ansågs vara bra kunde pedagogerna lättare komma ner på barnets nivå och möta dem här och nu. Där kunde de även utmana barnens förmågor genom att kommunicera, stimulera och förmedla kunskap. Utifrån Johanssons (2011, s. 25, 31) samspelande atmosfär (se tabell 2 s. 14) beskriver hon att denna präglas av närvarande och positiva pedagoger som är öppna för barnens intentioner och ser deras handlingar som meningsfulla.

Instabil och kontrollerande atmosfär

När pedagogerna i den skriftliga intervjun beskriver ett negativt förhållningssätt kunde vi tolka dess påverkansfaktor till både instabil och kontrollerande atmosfär. Johansson (2011, s. 33-34) förklarar att i en instabil atmosfär kan pedagogerna pendla mellan olika förhållningssätt. Ena stunden bemöta och visa närhet till barnen, medan i nästa stund vara passiv och övervakande i sitt sätt och inte delta i barnens livsvärld. I en kontrollerande atmosfär nämner Johansson (2011 s. 43-44) att pedagogernas förhållningssätt präglas av kontroll där de styr och vill att barnen ska anpassa sig efter den vuxnes perspektiv. Detta menar hon kan resultera i att barnen känner sig oförstådda då deras intentioner inte beaktas. Vid tillfällen där vi tolkar att dessa atmosfärer skapas är att samtliga pedagoger uppgav stress och för hög arbetsbelastning i svaren. Den egna dagsformen som vid trötthet och sjukdom, även barnens dagsform uppgavs påverka pedagogernas förhållningssätt negativt.

9. Diskussion

Syftet med studien är att synliggöra olika pedagogiska förhållningssätt hos förskolans pedagoger i deras möten med barnen. Frågeställningarna som väglett oss i studien är vilka olika förhållningssätt kan urskiljas hos pedagogerna och vad pedagogerna själva anser kan påverka det egna förhållningssättet. Under rubriken diskuteras först metoden som vi använt för att samla in materialet till studien. Därefter diskuteras det analyserade resultatet från observationer och intervjuer och ställs i relation till läroplan, bakgrund och tidigare forskning.

Metoddiskussion

Att vara icke deltagande observatör var fördelaktigt då vi kunde koncentrera oss på att observera och som Franzén (2014, s. 62) skriver gör denna metod att man påverkar situationen så lite som möjligt jämfört med deltagande observatör där man är aktiv i situationer. En nackdel var att barnen kom fram och sökte kontakt trots att vi förklarat tidigare att vi inte kunde delta den dagen. Vi kände därför att vi hade ett sämre förhållningssätt till barnen som observatörer, då vi inte kunde bekräfta deras behov. En fördel var att vi lätt kunde placera oss där möten skedde och anteckna det vi såg och hörde. De möten som observerades var både där barn tog kontakt med vuxna och vuxna kontaktade barn. Att använda sig av ett observationsschema var gynnsamt då det ledde oss till att observera det som var avsett att observeras samt att vi observerade samma saker. Kihlström (2007, s. 34) menar att det finns en risk som observatör att man ser det man vill se och blir påverkad av ens egna intressen och värderingar.

En nackdel med att anteckna var att vi ofta tittade ner i papperet och kunde därför missa kroppsspråk, tex miner och blickar. Det var även svårt vid flera tillfällen att hinna med att anteckna händelser då allt skedde snabbt och nya möten skedde. Ett alternativ som framkom i efterhand hade varit att filma. Det skulle kunna vara ett bra alternativ då vi hade kunnat gå tillbaka och analysera situationerna närmare. En nackdel med att filma barn är att vi då skulle behöva ytterligare tillstånd av föräldrar då deras barn skulle medverkat på film.

I vår reflektion över observationerna funderade vi på om pedagogerna kan ha påverkats av våra observationer och dess syfte och därför betett sig annorlunda mot vad de egentligen skulle ha gjort i mötena med barnen. Detta benämner Alvehus (2013, s. 93) som observatörseffekten vilket innebär att de observerade kan påverkas av vår närvaro och därför inte agerar som de brukar göra. Vi funderade därför om resultatet hade sett annorlunda ut om vi gjort fler observationer på fler förskolor alternativt, längre observationer på samma förskola.

Skriftlig intervju som metod upplevdes som ett gynnsamt komplement till observationerna då pedagogerna i efterhand kunde reflektera över sitt förhållningssätt samt vilka faktorer som kan påverka deras agerande. Detta beskriver Davidsson (2007, s. 72) har betydelse då informanterna får tillfälle att fördjupa innehållets svar vilket vi upplevde som positivt då vi fick välformulerade svar som gav oss ett väl användbart material till vår studie. En nackdel med denna metod var att vi upplevde att det tog tid innan vi fått in alla svar. Vi diskuterade därför i efterhand att det hade varit bra att ha ett sista inlämningsdatum istället för att som vi gjorde och endast säga att de kunde lämna in det i efterhand. Vi har även haft diskussioner om att pedagogerna kan ha

blivit påverkade under observationerna av att de fått tagit del av intervjufrågorna innan de observerades.

Den förförståelse som finns hos oss som forskare kan ha påverkat vår studie då vi läst på om våra analysinstrument innan studien genomfördes. Thurén (2007, s. 58) menar att en förförståelse är en slags förkunskap vi har om ett fenomen och som ofta påverkar den vårt sätt att se på verkligheten. Thurén (2007, s. 60) skriver att förförståelse kan ge upphov till missförstånd men den kan även få oss att vilja få reda på svar om exempelvis varför personer är på ett visst sätt. Detta leder till att man intresserar sig och frågar mer och sätter sen de svaren i relation till fakta vilket gör våra kunskaper fördjupas.

Resultatdiskussion

Vi har valt att dela upp vår resultatdiskussion till tre nya rubriker utifrån våra analytiska begrepp (Se s. 12-15). Dessa rubriker namnger vi som: Pedagogerna som den goda förebilden, Den instruerande pedagogerna och Den kontrollerande och styrande pedagogerna. Diskussionsdelen innehåller både observationer och intervjuresultatet då vi anser att svaren kompletterar varandra och länkas samman.

Pedagogerna som den goda förebilden

I vårt analyserade resultat framkommer flera olika förhållningssätt hos pedagogerna i vilka flertalet stämmer väl överens med förskolans värdegrund och uppdrag. Där kan man läsa att alla som verkar i förskolan ska vara goda förebilder med ett förhållningssätt som påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle (Skolverket 2018, s. 6). Detta kan urskiljas med hjälp av vårt analysverktyg där temat *Barn är medmänniskor* blev övervägande det största temat där pedagogerna framgick som goda förebilder där de visade en medmänsklighet och var lyhörda till barnens intentioner. Detta är även något som kan läsas i Bigstens (2015, s. 96) tema *Förskollärare vill respektera barns unicitet* där pedagoger ser barnen som en unik människa och bekräftar och tar hänsyn till alla barns behov.

Pedagogerna som i vår observation ger en hjälpsam hand till ett barn vid rutschkanan kan ses som en god förebild då hon är stöttande, förstående och hjälper barnet att bemästra att åka ner för rutschkanan. Pedagogens förhållningssätt kan kopplas till Bigsteins (2015, s. 147) tema *Existens- förskollärare vill lägga grunden för det framtida livet* där barnen ges erfarenheter och hopp om att kunna utveckla sin förmågor och tro på sig själv. Med hjälp av kroppsspråket ger

även pedagoger i vår studie, bekräftelse och tilltro till barnets egna förmågor där de använder blickar, leende och gester i sitt möte med barnen. Vid en annan rutschkanesituation söker ett barn pedagogens uppmärksamhet och pedagogen kan här ses som en god förebild då pedagogen besvarar barnet med ett glatt leende och en uppmuntrande blick till barnet som då åker ner. Detta framkommer även i Dalgrens (2017, s. 75) studie att det sker en multimodal interaktion med kroppsliga uttryck, blickar och materiella resurser i samspelet mellan pedagoger och barn. Larsdotter Bodin (2017, s. 31-32) menar att det är av stor betydelse när pedagogerna använder kroppsspråket i bemötandet där pedagogen med sin kompetens i stunden vet när det passar att le eller nicka uppmuntrande.

Temat *Barn är medmänniskor* kan vi därför koppla ihop med en *samspelande atmosfär* som präglas av positiva och närvarande pedagoger. Våra intervjusvar styrker vår tolkning av teman då pedagogerna beskriver vad som präglar ett gott förhållningssätt. I vår intervju nämner en pedagog att när hon går ner på barnets nivå och får ögonkontakt sker en närvaro till barnet vilket är centralt i den samspelande atmosfären. En annan pedagog nämner även att när hon är utvilad och det finns tid så blir hon en bra pedagog som kan se varje barn, lyssna, utmana och stimulera barnen i deras lärande, detta stämmer överens med temat *Bemötande* som visar sig i Larsdotter Bodins (2017, s. 55) studie, ett förhållningssätt där pedagogerna respekterar barnen, är lyhörda till deras intentioner och intar deras perspektiv. Pedagogerna visar respekt för barnen och är en god språklig förebild. Sammanfattningsvis så visade intervjuerna att en god dagsform, ett bra stabilt arbetslag, lagom stor barngrupp, glädje, humor och tid för reflektion ha en positiv inverkan på pedagogers förhållningssätt. Detta belyser Emmoth (2014, s. 56) är betydelsefullt för barnen då det ger pedagogerna en möjlighet att skapa en stimulerande miljö som främjar utveckling och lärande där trygghet, glädje och trivsel lägger grunden för verksamheten.

Den instruerande pedagogen

Den instruerande pedagogen ses ofta i vår studie vid skapande och planerade aktiviteter där pedagogerna serverar material, instruerar och förmedlar kunskaper till barnen. I likhet med Hasselskog (2010) kan även vi i vår observation urskilja hans teman *Serviceman, Instruktör och Handledare*. Exempel på detta är när en pedagog och några yngre barn ska rita ögon på Diddi. Pedagogen går runt till varje barn och instruerar dem att rita ögon genom att visa och påtala var de ska sitta och hur många. Pedagogen kan vi i denna situation se som *serviceman* då hon går runt med pennan till varje barn, som *instruktör* där hon visar barnen var ögonen ska sitta och som *handledare* där hon vägleder barnen i deras skapande. Genom analysverktyget

kan vi därför tolka denna situation till temat *vuxna vet bättre* då pedagogerna vill barnens bästa sett utifrån de vuxnas perspektiv. Vi tänker att det finns en risk med förhållningssättet *vuxna vet bättre* då detta kan hålla tillbaka barnen till att utveckla sina kreativa förmågor vilket även framkommer i Arnérs (2006, s. 131) studie där pedagoger efter reflektion insåg att deras handlande begränsat barnen.

I vår studie observeras att en pedagog med sitt förhållningssätt instruerar barnen till ett önskvärt beteende "*erat springande kan vi inte ha i korridoren, då får ni gå in i rörelserummet*". Barnen uppmanas att följa de bestämda reglerna som finns i verksamheten och hon hänvisar dem till rörelserummet. I Bigsteins (2015) studie framkommer liknande situationer där pedagogerna skapar struktur och trygghet till barnen genom regler och rutiner. Detta benämner hon som temat *förskollärare vill uppnå ordning*. Detta tema kan sättas i motsats till det som framkom i Arnérs (2006, s. 100-101) studie då hon lyfter fram ett bejakande förhållningssätt där pedagogerna ställer sig positiva till barnens intentioner och ger dem möjlighet att utveckla sin kreativitet och initiativtagande. I vår studie observeras en sådan händelse där ett barn tänder och släcker en lampa åtskilliga gånger. Istället för att uppmana barnet att sluta (då detta kan anses vara ett icke önskvärt beteende) så frågar pedagogen istället barnet om dess intention och ger ett positivt bemötande till barnets handling. Detta menar Arnér (2006, s. 101) för med sig ett ändrat samspel mellan barn och pedagoger där samtal och interaktion uppstår oftare när barnen ges ett större inflytande i verksamheten.

I vår observation framträder också förhållningssätt där pedagogerna ger frågor till barnen för att förmedla kunskap och kan kopplas till temas *vuxna vet bättre* där de vuxna har kunskapen och vill förmedla den till barnen. En situation som tydligt synliggör detta är när en pedagog frågar barnen om vilken Babblare det är som hon tar upp ur påsen och hon frågar barnen vilken färg babblaren har. Likt Dalgren (2017, s. 145) synliggör även hon *fråga - svar* situationer där pedagogerna lockar fram kunskaper istället för att själv förmedla den. I våra observationer förekommer dessa *fråga - svar* situationer påtagligt bland de yngre barnen och vi funderar därför om temat *vuxna vet bättre* är åldersrelaterat. Det kan också vara precis som Hasselskog (2010, s. 17) påstår att förhållningssättet påverkas av synen på utbildning och synen på kunskap och pedagogerna vi studerat kan ha utbildats i olika årsspann. Detta är något som kom till känna i Larsdotter Bodins (2017, s. 59) studie där pedagoger med längre erfarenhet erkände att de behövt omvärdera sitt sätt och sina värderingar i mötet med barnen för att kunna möta de samhällsförändringar som skett under tid.

Den kontrollerande och styrande pedagogen

I vårt analyserade resultat framkommer en bild av en kontrollerande och styrande pedagog. I dukningssituationen där barnet tappar bestick och håller dem fel visar pedagogen ett irriterat förhållningssätt då hon uttrycker det i tal och kroppsspråk. *“Titta nu tappa du, och håll inte där vi ska äta de ska vi ju ha i munnen”*. Den kontrollerande och styrande pedagogen framkommer mycket sällan i våra observationer men när de uppstår kan det tolkas relatera till Johanssons (2011, s. 18) studie som visar att de yttre faktorerna påverkar pedagogers förhållningssätt negativt. Tidsbrist kan föra med sig stress och ge ett sämre bemötande. På grund av pedagogens bemötande i observationen kan stress sannolikt ses som en påverkansfaktor till hennes förhållningssätt då hon verkar bli irriterad till att barnet gör fel och uttrycker barnets handlingar som störande. Situationen kan därför tolkas till Johanssons tema *Barn är irrationell* där pedagogerna ser barnens intentioner som oförnuftiga och uttrycker ingen förståelse för barnets handlingar. Hot och bestraffning ses som vanligt inom detta tema och detta kunde vi urskilja i några situationer. Situationerna som uppstod handlade främst om att stoppa ett icke önskvärt beteende ur den vuxnes perspektiv vilket medförde att barnen hotades med att de ej skulle få utöva en viss aktivitet eller fräntas ett visst föremål. Vi tolkar detta som att pedagogen vill *fostra* barnen vilket Bigstein (2015, s. 169) beskriver i sin studie är pedagogers agerande och styrande för att forma ett barn till det önskvärda.

Utifrån pedagogernas intervjusvar över vad som kan påverka deras förhållningssätt negativt kan en instabil och kontrollerande atmosfär (se tabell 2, s. 14) träda fram. Detta är när pedagogerna svarade stress som den största faktorn. Stressen visade sig kunna bero på för stor barngrupp, sjukdom i arbetslaget och brist på reflektionstid med arbetslaget. *“Jag kan bli lättirriterad och ha lite tålmod när jag känner mig pressad och vi ska iväg på något”*. Den kontrollerade atmosfären visar sig tydligt vid övergångssituationer mellan aktiviteter sammankopplat med tidspress. Situationen kan då föra med sig att pedagogerna tilltalar barnen med irriterad ton där barnen tillrättavisas eller förminskas (Johansson 2011, s. 48). Stressen kan medföra en instabil atmosfär där pedagogerna pendlar mellan olika förhållningssätt och kan gå från ett vänligt bemötande till ett kontrollerande sätt för att återfå kontroll över situationen. Det pendlande förhållningssättet synliggjordes även i ett flertal i våra observationer där pedagoger sågs ändra sitt förhållningssätt till barnen under en och samma situation. Som i exemplet där barnen blir osams vid magnetbygget och pedagogen går från ett irriterat förhållningssätt *“Och du! Du måste fråga innan du tar magneter! Ok!”* till ett lugnt och milt uttryck *“Ni gjorde både fel. Ni måste tänka på hur ni är mot varandra”*. Detta menar Johansson (2011, s. 42) kan skapa

en osäkerhet hos barnen då de får svårt att förstå den vuxnes olika sätt då den pendlar i sitt förhållningssätt.

Flera pedagoger nämner att de blir en sämre pedagog då de vid personalbortfall får ta ett stort ansvar för att få dagen att gå ihop. Vid dessa tillfällen måste dagen struktureras upp och barnens perspektiv kan hamna i skymundan. Detta kan tolkas bidra till vad Johansson (2011, s. 43-44) beskriver som en kontrollerande atmosfär då barnen hela tiden måste anpassas efter den vuxnes perspektiv och barnen hindras till utforskande samt tilltro till sin egen förmåga.

10. Slutsats

Syftet med vår studie var att synliggöra olika förhållningssätt hos förskolans pedagoger i mötet med barnen. Utifrån vår studie och med stöd i tidigare forskning kan vi dra en slutsats att pedagogernas förhållningssätt varierar i mötet med barnen. Vanligtvis präglas pedagogernas bemötande av ett närvarande, engagerat och lyhört förhållningssätt. I mötet med barnen kunde vi vid observationerna se att pedagogerna var öppna inför barnens intentioner, där de i samspelet lyssnade, uppmuntrade och deltog i barnens livsvärld. De faktorer som påverkar detta positiva bemötande är enligt pedagogerna när arbetsbelastningen är bra och arbetslaget är stabilt, den egna dagsformen samt att det finns tid för reflektion. Den tidigare forskningen visar att det finns olika faktorer som har betydelse för pedagogens förhållningssätt. Personligheten, egna intressen, erfarenheter, kunskapssyn och barnsyn kan påverka pedagogernas förhållningssätt – medvetet eller omedvetet. Forskningen visar även att det är viktigt att pedagogerna ges tid till att reflektera över sitt förhållningssätt. Genom reflektion kan pedagoger se över sitt handlande och vilka konsekvenser det för med sig och därmed förändra och utveckla sitt förhållningssätt. Denna studie har väckt många tankar kring förhållningssättet. Är pedagogerna medvetna om sitt förhållningssätt, att de ibland upplevs som en *instruerande* eller *kontrollerande* pedagog? Vi anser att pedagogers förhållningssätt behöver synliggöras mer och att pedagoger behöver reflektera över sitt förhållningssätt om varför de agerar på olika sätt i olika situationer.

11. Förslag på fortsatt forskning

Det finns en del forskning kring pedagogers förhållningssätt/agerande till barnen. Något som hade varit intressant och relevant är att studera förskollärares förhållningssätt i och till undervisningsbegreppet. Alltså där situationer är planerade för att utveckla kunskaper som är

riktade mot läroplanens olika mål. Begreppet undervisning är nytt i Lpfö18 (Skolverket 2018, s. 7) vi tror därför att detta kan skapa en viss osäkerhet till hur pedagogerna ska agera och förhålla sig till begreppet och undervisningssituationen. Finns det en viss risk för att barnsynen *vuxna vet bättre* träder fram då undervisning kopplas till egna erfarenheter från skoltiden där läraren berättar och barnen lyssnar?

Förslag på hur denna forskning kan gå till är att observera förskollärare i deras planerade undervisning samt att vi senare gör en intervju där vi kan få ta del av deras tankar kring undervisningen om varför de agerat och planerat undervisningen på detta sätt.

Källförteckning

- Alvehus, Johan. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber.
- Arnér, Elisabeth. (2006). *Barns inflytande i förskolan-problem eller möjlighet för vuxna?* Örebro: Örebro universitet.
- Bigsten, Airi. (2015). *Fostran i förskolan*. Göteborg: Acta Gothoburgensis.
- Dalgren, Sara. (2017). *Att göra pedagogisk praktik tillsammans: Socialt samspel i förskolans vardag*. Norrköping: Linköpings universitet.
- Davidsson, Birgitta. (2007). Self report- att använda skrivna texter som redskap. I: Jörgen Dimenäs (Red.). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber AB.
- Emmoth, Katarina. (2014). *Grunden läggs i förskolan. Förskolepedagogers tankar om utveckling, lärande och dokumentation*. Umeå: Umeå universitet.
- Engdahl, Ingrid. & Ärlemalm-Hagsér, Eva. (red). (2015). *Att bli förskollärare. Mångfacetterad komplexitet*. Stockholm. Liber.
- Franzén, Karin. (2014). De yngsta barnen - exemplet matematik. I: Annica Löfdahl, Maria Hjalmarsson & Karin Franzén (Red.). *Förskollärares metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB.
- Hasselskog, Peter. (2010). *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, Eva. (2011). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Johansson, Eva. (2013). *Självbilden och pedagogens påverkan*.
<https://pedagogiskamagasinet.se/sjalvbilden-och-pedagogens-paverkan/>
- Hämtad 2019.04.05.
- Kihlström, Sonja. (2007a). Observation som redskap. I: Jörgen Dimenäs (Red.). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber AB.
- Kihlström, Sonja. (2007b). Uppsatsen-examensarbetet. I: Jörgen Dimenäs (Red.). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber AB.

Larsdotter Bodin, Ulrika. (2017). *Förskollärares erfarenheter av praktiskt handlande i pedagogisk verksamhet*. Mälardalens university.

Löfgren, Håkan. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I: Annica Löfdahl, Maria Hjalmarsson & Karin Franzén. (Red.). *Förskollärares metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB.

Pramling Samuelsson, Ingrid. & Sheridan, Sonja. (2016). *Lärandets grogrund*. (Upplaga 3). Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2013). *Allmänna råd med kommentarer för förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan 2018. Lpfö18*. Stockholm. Skolverket.

Stavangers Universitet. (2019). Curriculum Vitae of Eva Johansson. <https://www.uis.no/article.php?articleID=74083> Hämtad: 2019.04.26.

Thurén, Torsten. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtad: 2019.04.19.

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

HÖGSKOLAN
DALARNA

2019-04-03

Förfrågan om deltagande

Under vårterminen 2019 ska jag tillsammans med en annan student på förskolläraryrket vid Högskolan Dalarna, skriva mitt examensarbete. Vår undersökning kommer att handla om pedagogernas förhållningssätt i mötet med barnen i förskolans vardagliga situationer. Vi kommer att använda oss av observationer som metod, samt eventuellt följa upp med någon intervjufråga. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Undersökningens syfte och innehåll

Syftet med undersökningen är att synliggöra pedagogers förhållningssätt i mötet med barnen i förskolans vardag. Området är viktigt att undersöka för att interaktion sker ständigt i förskolans verksamhet och har inverkan på barnens identitetsskapande.

Genomförande

Vi har planerat att förskolepedagoger av olika slag ska delta i undersökningen. Ditt deltagande kommer inte att innebära något extra arbete för dig, utan du ska bara agera som du brukar under en förmiddag i förskolans vardag. Vi kommer att vara icke deltagande observatörer vilket betyder att vi inte deltar i någon form av aktivitet med barnen, utan att vi endast observerar pedagogerna – inte barnen. Observationerna kommer att genomföras under en förmiddag på fyra olika förskolor. Eventuellt ställer vi en eller ett par följdfrågor som du kan svara på direkt eller via mail vid ett senare tillfälle. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats som ventileras i sedvanlig ordning vid Högskolan Dalarna. Du kommer att kunna ta del av undersökningens resultat genom att kontakta mig eller min handledare, kontaktinformation finns längre ner.

Det insamlade materialet kommer att bearbetas av oss själva och vår handledare. Din identitet som deltagare kommer inte att röjas, inte heller vilken skola/förskola undersökningen har gjorts vid. Personer – barn eller vuxna – som på något sätt nämns i studien kommer att avidentifieras.

Insamlade data förvaras hos undertecknad och kommer endast att hanteras av oss och min handledare. All insamlad data kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt och klart.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering.

Om du som är tillfrågad avstår från att delta, eller avbryter sitt deltagande så kommer detta inte att påverka det fortsatta arbetet med undersökningen.

Förfrågan om samverkan:

Ja, jag vill delta i undersökningen

Nej, jag vill inte delta undersökningen.

Namn

Ort / Datum

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga:

Handledare

Student

Student

Lottie Lofors-Nyblom

Elin Pettersson

Maria Signal

Bilaga 2 – Observationsschema

Rum Situation	Observation (dra streck mellan varje och ange nr)	Tonläge	Kropps språk	Sinnes- Stämning

Bilaga 3 – Skriftlig intervju

1. Vid vilka tillfällen känner du dig inte nöjd med ditt förhållningssätt/bemötande till barnen? Vad präglas det bemötandet av? Ge exempel!

2. Vid vilka tillfällen känner du att du har ett gott förhållningssätt/bemötande till barnen? Vad präglas det bemötandet av? Ge exempel!